

Šiame numeryje:

Lietuviškos knygos kartinė paraštė.
Lietuviško rūpesčio idėjiniai pagrindai.
Apy sakos apie Vilniaus žydus.
Samojis atperka viską — Antano Gailiušo novelės.
Marijos Stankus-Saulaitės eilėraštis.
Tautiniai papročiai literatūroje.
Donelaičio „Metai“ Vokietijoje.
Mintys, susijusios su Norman Parish paroda Galerijoje.
Naujos knygos pirmu žvilgsniu.
Chicagos teatruose.

Kartinė Paraštė

Lietuviškos knygos kartinė paraštė

Dažnai knygų leidimo reikaluose girdime aimanas. Ir ne be pagrindo. Kartais tarp girdimų aimanų prisunkia ir pikto gaida. Beveik visada čia gauna ryškų tie, kuriems knygos leidžiamos: jau ta mūsų visuomenė knygų neperskaitydama, nesidomima, neprenumeruoja, pašto gavus — grąžina ir t. t. ir t. t. Ai, ai, ai, — aikičiojame.

Tačiau yra ir kita medalio pusė, kurios beveik niekad spaudoj nevertome. Štai, „ant savo paties kailio“ 1983 vasarą patirti keli epizodai:

Epizodas nr. 1. Esu tokios knygų leidyklos narys — prenumeratorių. Tai reiškia (ar bent reikšdavo), kad kai leidykla išleisdavo knygą, prenumeratorių ją atsiųsdavo. Jau 1983 bobų vasaros pradžioj spaudoje radau vienos naujos knygos recenziją, bet nebuvau knygos gavęs. Rašiau leidyklai, maloniai prašiau, kad atsiųstų. Gavęs, tuoj susimokėjau. Truputį keista atrodė, kad taip išėjo... Na, sakau, gal čia bus kiekvienam suprantamas neapsižiūrėjimas.

Epizodas nr. 2. Nors ir seku spaudą, domiuosi mūsų leidiniais, bet apie planus šiam leidiniui, apie prenumeratorių rinkimą nieko nepastebėjau. Ir staiga — voila! Šaunus, kapitalinis dvitomis jau išėjęs! Susiieškojau adresą, skubu rašyti, nežinodamas nė kainos (kai kurios leidiniai perku užsiurkės). Užsisakau po du to dvitomo egzempliorius, vieną sau, vieną dovanai. Gaunu leidinius, gaunu sąskaitą ir kiek graudinanti, asmeniską laiską. Randu ir graudinantių užuominų spaudoj. Atsiskaitau ir savęs klausiu: kodėl tokio leidinio reikėjo ieškoti, prašyti, kodėl apie jį anksčiau nebuvo rašyta ir skelbta?

Epizodas nr. 3. Vėl skaitau, kad knyga jau įrista. (Kaip dramatiška!) Tuoj pat rašau leidyklai ir prašau dviejų egzempliorių, nors esu leidyklos prenumeratorių ir vieną egzempliorių gausiu be prašymo (reikia tikėtis...). Štai, gaunu vieną egzempliorių ir sąskaitą už antrąjį, puiku! Nusiunčiu

čekį už abu. Laukiu, laukiau, laukiau antrojo. Po kokių šešių savaitių nebeiškenčiu, leidyklai rašau. Tuoj pat ateina laiskas ir knyga: girdi, nežinojome, ar išsiuntėme ar ne, atleiskite...

Epizodas nr. 4. Skaitau, išėjo knygos naujas tomas ir t. t. Turiu anksčiau išleistus tomus, naujausio dar negavau, ir, kaip toj dainoj, per laiškelį prašau. Vieną vakarėlį radau pašto pristatytą knygą su sąskaita, kurioje, mums įprastai, eina kalba ir apie būsimą tomo išleidimą, prenumeratas, aukas ir kt. Siunčiu pinigų už gautąjį ir dar planuojamą tomą. Pagiriui leidėjus, padėkoju ir dar įrašau klausimą: ar tik už šį tomą nebuvau susimokėjęs iš anksto? Patikrinkite, prašau... Už poros savaitių gaunu laiską: už dabar išleistą ir mano specialiu prašymu man pristatytą tomą aš buvau susimokėjęs 1982 vasarą. Ir nei atsiprašau, nei ačiū.

Epizodas nr. 5 (paskutinis). Džiaugiuos, kad žymaus asmens monografija jau rinkoje. Parašyta kaina, leidyklos vardas, bet nėra adreso. Išrašau čekį ir rugsėjo gale išsiunčiu vienam veikliam, plačius ryšius turinčiam bičiuliui, prašau tarpininkauti. Šio leidinio dar iki šiol negavau, jau ilgokai laukiu.

Šių epizodų išvada yra paprasta. Kad knygomis susidomėjimas mažėja, kad skursta, kalti ne vien skaitytojai, ne vien kuklios jų pensijos ar Pukelevičiūtės aprašytas Ponas Moras. Pasirodo, kad leidyklos čia nevaikščioja bent be apsilėidimo nuodėmės. Ką čia kalbėti, krautuvėj silkė yra atidžiau rodoma ir vyniojama negu mūsų leidyklose knyga.

Aš norėčiau, kad knygos išleidimas, įsigijimas būtų kaip maža, džiuginanti šventė. Gal to ir per daug norėti. Tada, pats būdamas knygos skaitytojų eilėse, bent nenoriu būti spaudos rabinų viešai plakamas: žiūrint vien statistikos akimis, ryškų kirčiai už šios vasaros darbelius priklauso kitų nugaroms... Gi kiek atidžiau, atsakingiau platinant, gal ir leidyklos kišenės nebū-

Lietuviško rūpesčio idėjiniai pagrindai

K. SKRUPSKELIS

Hans Kohn, galbūt pagrindinis nacionalizmo istorikas bei vertintojas, tvirtina, kad tautinė sąmonė — ištikimybė tam tikrai platesnei kultūrinei bendruomenei — nėra įgimta. Ją išugdė labai specialios aštuonioliktos ir devynioliktos šimtmečių ekonominės bei politinės sąlygos. Tėvynės sąvoka apima kur kas daugiau negu tėviškės, ir ne visais amžiais tėvynės meilė valdė žmonių galvoseną.

Kiekvienas jau savo gimimu esame prisirišę prie savo šeimos, kaimynų, savo tarmės, prie gimtosios aplinkos, vaikystėje įsigytų papročių. Dar ir dabar daugelis mūsų tarpe savo tėviškes prisimena labai šiltai, su savotišku pamaldumu. Akys vis dar raižuliuoja gimtojo kaimo ežeras, kalneliai, beržynėliai — ir gubos. Brendimo metu, gimtojo kaimo meilė papildo bei praplečia kiti ryšiai, jau dirbtiniai, daugiau ar mažiau sąmoningai įsigyti, žmones jungiantys į didesnius vienetus. Lietuviška etnografinė medžiaga Baltijos jūros pakrantėse jau gyvuoja keli tūkstančiai metų, bet lietuvių tauta atsirado devyniolikto amžiuje, tautinio atgimimo sukurtą. Ir ji galėjo susikurti visai kitokia: žemaičiai, pavyzdžiui, galėjo jungtis prie latvių, ar sukurti savo atskirą žemaičių tautą.

Ne visais amžiais žmonės kūrė tautas. Prieš kelis šimtus metų Europoje vyravo religinė sąmonė, panaši į tą, kuri dabar pasireiškia mahometonų kraštuose. Tais laikais palikęs tėviškę asmuo pagrindinę ištikimybę skirdavo religinei bendruomenei. Religinis mastas jis skirdavo draugus nuo priešu, religiniame gyvenime ieškojo savo kūrybai medžiagos, religinės bendruomenės ribose dirbo ir gyveno. Marksiškai, savo ruožtu, tvirtina, kad iš tikrųjų žmogaus pagrindinė ištikimybė vystosi visuomeninių klasių plotmėje: darbininkas neturi tėvynės, jis nepaiso politinių ribų, visų šalių darbo žmonės jungiasi ir bendrom jėgom siekia savo klasės gerovės.

Mėginant Kohn pažūrą į nacionalizmą apibendrinti, jas būtų galima išreikšti šitokia forma: Religiniais amžiais, lietuviškai kalbant darbininkas katalikas jungsis su lenkiškai kalbančiu kataliku turto lietuviu bendrai kovai prieš protestantus.

Nacionalizmo amžiais lietuviai — katalikai, protestantai, pravoslaviai, darbininkai, kapitalistai — kovoja prieš įvairių rūšių lenkus.

Klasinei sąmonei įsiviešpatavus, lietuviai darbininkai katalikai jungsis su rusais darbininkais pravoslaviais ir bendrom jėgom kovos prieš visų kraštų kapitalistus. Pats Kohn su viltimi laukia kosmopolitinio laikotarpio, kada kiekvieno pirmoji ištikimybė priklausys visai žmėnijai. Kosmopolitinį idealą išpažino jau Kantas ir juo grindė amžinosios taikos viltis. Kohn nuomone, iš pradžių nacionalizmo įtaka buvo teigiama, nes nacionalizmas skelbė demokratines idėjas, skaldė įsiviešpatavusias imperijas ir skatino ekonominę pažangą. Mūsų laikais nacionalizmo vaidmuo yra neigiamas. Nacionalistiniai jausmai tik žmones erzina, kelia nesantaiską, o nacių suabsoliutintas nacionalizmas pagimdė žiaurų karą bei masines žmonių skerdynes.

Kohn veikaluose Pabaltijo valstybės beveik neregūroja. Lietu-

tų tokios tuščios.

Aimanuojant ar ne, tikty visiems lietuvišką knygą traktuoti su didesne pagarba.

Antanas Dundzila

Prof. dr. Kęstutis Skrupskelis (University of South Carolina) Ateities akademiniame savaitgaly Chicagoje 1983 m. spalio mėn. 14-16 d. (čia spausdina-

mas to savaitgalio programoje skaitytos jo paskaitos tekstas).

Nuotrauka Jono Kuprio

viai, latviai, estai, suomiai mini mi retai, kartais ne visai tiksliai. Jis remiasi anglų, prancūzų, bei vokiečių istorijomis, irgi šiek tiek dažniau prisimindamas lenkus, čekus, žydus. Nacionalizmui jis priskiria aibę savybių, iš kurių norėčiau atkreipti dėmesį į dvi: nacionalizmas, pagal jį, idealizuoja tautinę valstybę ir tautos gyvenime ieško visos kultūrinės veiklos šaltinių. Ar iš tikrųjų šias dvi savybes randame ir lietuviškame nacionalizme, ypač tautinio atgimimo metais?

Turbūt visi sutiksime, kad lietuviai tikrai savo kultūrai pagrindą ieškojo specialiai Lietuvos žmonių gyvenime, jų tautosakoje, istorijoje, gyvenamojoje aplinkoje. Daukantas rašė Lietuvos istoriją, ieškojo senovės paminklų, tyrinėjo archyvus. Basanavičius rinko tautosaką, Vaizgantas aprašinėjo tautinio atgimimo laikotarpį. Krėvė mažiau lietuviškai — turiu galvoje jo bibliinį veikala *Dangaus ir žemės stūnų*, tačiau ir

jis parašė *Dainavos šalies senų žmonių padavimus*. Daukantas net jaučia tam tikrą įtampą tarp lietuviško ir krikščioniško požiūrio, ir visai sąmoningai lietuviškumą stato pirmoje vietoje. Veikalo *Darbai senųjų lietuvių ir žemaičių pradžioje* jis rašo:

Ne vienas skaitytojas, sklaidydamas mano raštus, rūgso, jog aš anuose lietuvių ir žemaičių daugioj vietoj giriu, o darbus ir kares krikščionių peikiu, kaip neteisingai daromus... dėl ko gi žemaitis arba lietuvis negali būti giriamas, jei kantriai gynė savo namus ir liuosybę nuo neprietelių, mylėjo dorybę, o neapkęntė nedorybės. (1).

Daukantas sąmoningai atsisako požiūrio, kuris baltų tautų užkariavime matytų tik pastangas barbarams nešti civilizaciją ir pagonims skelbti krikščionybę, visa tai kas krikščionybės istorikui sudarytų tų įvykių esmę. Lietuvių pirmieji santykiai su krikščionimis — ne ką kruvinesni negu kitų

— Daukantai ženklina žiaurų tautinės kultūros išnaikinimą, kurio metu lietuviai prarado savo senų laikų moralinę didybę. Ir todėl draugus nuo priešu jis skiria tautiniu mastu.

Taip pat ir Basanavičius jaučia įtampą tarp lietuviškumo ir krikščionybės. Veikale *Iš krikščionijos santykių su senovės lietuvių tikyba ir kultūra* (1912 m.) Basanavičius sudaro visą sąrašą popiežių, kurie grobuonis kryžiuočius vadino „mylimais sūnais“. Krikščionys lietuvių „kraują čiulpią, pagaliaus mėsą nuo kaulų nuėda, bet krikščionystės mokslo jiems visiškai nesuteikia“ (2). Basanavičius paskirtas yra išgelbėti dar nesunaikintus lietuvių pagoniškos kultūros likučius, „žadinti gesnės ateities viltį, idant ant tų mūsų tautos kultūros griuvėsių ir iš josios skaitlingų dar likusių skubiai išdygtų ir sparčiai išaugtų nauja, naujų laikų kultūra“ (3).

Politinis momentas — savos nepriklausomos valstybės troški-

mas — tautinio atgimimo metu nėra ryškus. Nepriklausomybės minties neranda Daukanto raštuose. Minėto veikalo pradžioje, jis apgailestauja, kad lietuviai ir žemaičiai turi tarnauti svetimiams valdovams, nešdami „svetimą ginklą į tolimus kraštus ant liepimo to, kursai jo valdytojų daros, ir, nesuprasdamas jo kalbos, lieja savo kraują už jį, vildamos, jog ansai jam jo liuosybę pagražins“ (1, 37). Nepriklausomos valstybės mintis tiek arti, tačiau ji toliau neplėtojama. Daukantai svarbiau parodyti „neprieteliams Lietuvos ir žemaičių kalbos, jog kiekvienas noris gali rašyti lietuviškai“ (1, 39). Vaizganto *Pragiedruliai*, rašyti pirmaisiais nepriklausomybės metais, liudija, kokios buvo tautinio atgimimo nuotaikos, ir Vaizgantas neranda aiškaus nepriklausomybės reikalavimo. *Pragiedrulių* kova yra ekonominė bei kultūrinė, Lietuvos politinės padėties neliečianti. Tą patį liudija ir Didžiojo Vilniaus Seimo (1905 m.) trūkšmingi ginčai. Buvo net siūlymų jungtis į bendrą proletariato kovą, tačiau nepriklausomybės minties Seimas nesvarstė. Pasitenkinta kultūrine autonomija, ryšius su kitom Rusijos imperijos tautomis tvarkant federaciniu pagrindu.

Kai kurių latvių istorikų tvirtinimu maždaug 1917 metais buvo visai konkrečiai bandoma steigti įvairių tautų federaciją su centru Ukrainoje. Bet tuo metu Lietuva jau buvo nuo imperijos atskirta, ir tie planai, atrodo, Lietuvoje didesnių pasekmių neturėjo. Tačiau federacijos mintis buvo gyva ir Lietuvoje. Basanavičius mini, kad Seimo metu buvo pranešta apie Odesos lietuvių ir latvių susirinkimą, kuris siūlė, kad „tiedvi tautos susivienytų ir reikalautų vienos lietuviškai latviškos autonomijos su Seimu Vilniuje“. Šį rusų kalba rašytą nutarimą palydėjo „didis rankų plojimas ir šauksmai 'Lai gyvuoją broliai latviai!'“ (4). Lietuvių-latvių uniją aktyviai propagavo Jonas Šliūpas, 1918 m. išleides knygelę apie lietuvių-latvių respubliką. Šliūpas vedė pasitarimus su latvių veikėjais. Šliūpo federacinė galvoseną siekia daug toliau: jįsi aišlo viso pasaulio federaciją, su savais teis (Nukelta į 2 psl.)

„Po Lietuvos dangumi.“

Nuotrauka K. Daugėlos

Apysakos apie Vilniaus žydus

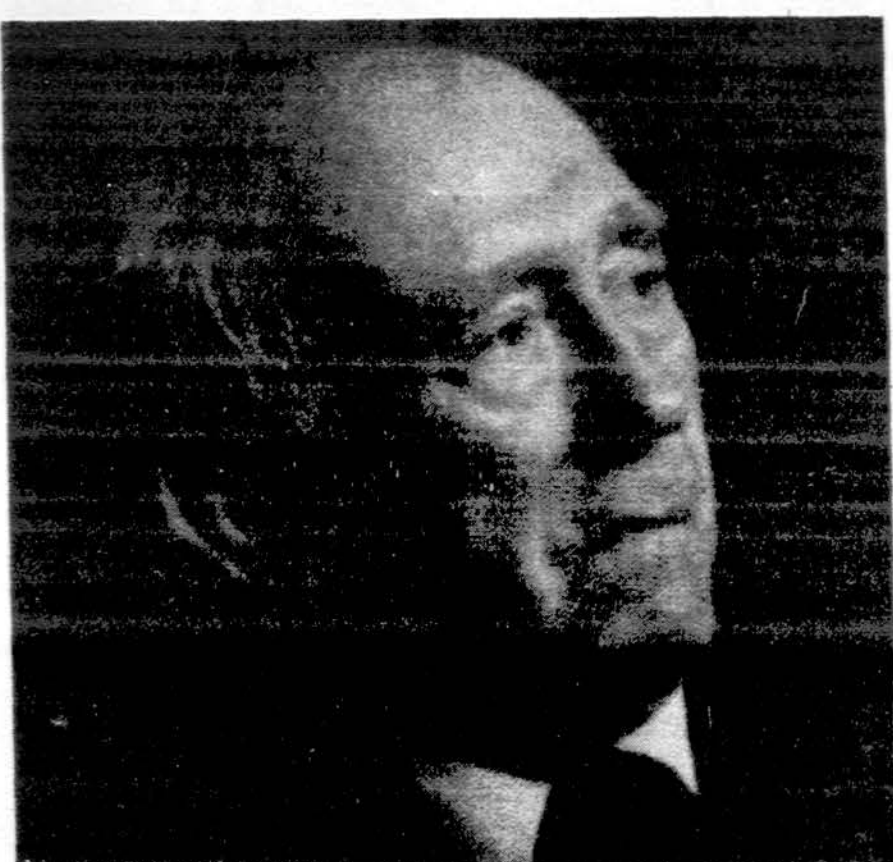
A. VAIČIULAITIS

New Yorke neseniai, anglų kalbon išversta, pasirodė Vilniuje gimusio žydų rašytojo Chaim Grade apysakų knyga *Rabbis and Wives* — „Rabinai ir žmonos“ (New York: Alfred A. Knopf, 1982, 307 psl., kaina — 15.95 dol.).

Šio veikalio autorius Chaim Grade gimė Lietuvos sostinėje 1910 metais — „religinėje, intelektualinėje ir literatūrinėje Rytų Europos žydijos širdyje“ — Vilniuje, kuris buvo žinomas kaip Lietuvos Jeruzalė. Taip šios knygos apžvalgą pradeda dienraščio *Washington Post* skiltyse Faiga Levine. Tėvas, hebrajų kalbos mokytojas, anksti mirė, tai vaiką į religines žydų mokyklas leido motina, duoną uždirbdama kaip vaisių pardavėja. Rašyti Chaim Grade pradėjo 1932 metais, pirmąsias poeziją, kuri buvo spausdinama žydiškuose žurnaluose Europoje ir Amerikoje. Karo pradžioje, bėgdamas nuo nacių, jis ištruko Rusijon. Jo motina ir žmona liko Vilniuje ir žuvo to miesto gėte. Po karo grįžęs, jis Vilniuje nerado nei žydų, nei jų institucijų. Tuos holokausto laikus jis aprašė savo atsiminimų knygoje. Pirmą kartą prozos ėmėsi, jau turėdamas keturiasdešimt metų. Knyga po knygos jis vaizdavo žydų gyvenimą Vilniuje ir Lietuvos miesteliuose tarp dviejų pasaulinių karų. „Atrodo, jis jaučė pareigą atkurti seniau tokią gyvą bendruomenę, kurios jau nebebuvo“, rašo Faiga Levine. Tuos veikalus jis kūrė ne Lietuvoje, — daugiausia New Yorke, prieš tai dar pora metų praleidęs Paryžiuje. Jungtinės Valstijos jis pasiekė 1948 metais. Tarp ankščiau anglų kalba pasirodžiusių jo raštų yra romanai *Yeshiva*, *Agunah* ir *Sulints*. Chaim Grade mirė pernai New Yorke.

Columbia Dictionary of Modern European Literature nurodo, kad žydų literatūra savo klasikinių laikotarpių pasiekė su rašytojais Mendele, Šolom Aleichem ir Peretzu. Pirmas jų, taip pat kūręs hebraiskai, buvo iš Gudijos, antras iš Ukrainos ir trečias iš Liublino, Lenkijoje. Visi jie išmirė per pirmą pasaulinį karą. Kaip primena anas Kolumbijos universiteto leidyklas, ankstesnieji rašytojai turėjo vargo su įvairiomis žydų šnektomis. Didelis žingnis buvo padarytas, kai Vilniuje 1925 metais įsteigė Žydų Mokslo institutą, kuris nustatė bendrinę žydų kalbą ir „darbavosi kaip svarbiausias žydų tyrinėjimų bei mokslinių leidinių centras, pirmąsias veikdamas Vilniuje, o paskui New Yorke“.

Columbia Dictionary of Modern European Literature pažymi, kad prieš antrą pasaulinį karą Rytų Europoje gyvai reikėsi keletas žydų literatūros centrų, tačiau „ano

Chaim Grade (1910-1982)

karo išvakarėse daugiausia žadantis žydų literatūros sambūris“ buvo Vilniuje. Daugumas tų Vilniaus rašytojų tapo holokausto aukomis. Tarp žuvusių buvo ir Hirs Glik, kurio poezija dar ir dabar skamba per žuvusių žydų minėjimus. Kitais tos grupės gabiais nariais tas veiklas laiko Šmerkę Kačerginskį, Chaimą Grade ir Abraomą Sutzverkerį, kuris vėliau „tapo pagrindine žydų kalbos atgijimo figūra Izraelyje“. Pasak šio leidinio, Chaim Grade kaip kūrėjas „subrendo vėlesniais metais jau Amerikoje“. Iš maždaug to paties laikotarpio žydiškų rašytojų išgarsėjo I. B. Singeris, 1978 metais laimėdamas Nobelio premiją. Jis yra iš Lenkijos.

Chaimo Grade meną Faiga Levine *Washington Post* knygoje apžvalgoje taip apibūdina: „Jo realistiški, nesentimentali pasakojimai apie aną dvasios milžiną ir fanatiką pasaulį, o taip pat apie kasdienį gyvenimą ir paprastų žmonių problemas, nuo turčių iki varguolių, yra tokie autentiški, pilni ir detalūs, kad viso to vaisius yra iš tų

puslapių prieš tavo minties regėjimus atsiverianti vaizdinga panorama“.

Tarp kitų rašytojų brovų Faiga Levine sužymi „šmaikštų humorą, fotografinę atmintį, patrauklaus pasakotojo dorybes, poetinį spalvingumą ir minties intensyvumą“. Visa tai „paskatino kai kuriuos iš žiūrėti, kaip į vieną iš didelių dabarties žydų rašytojų“.

Nuo savęs norėtume pridurti, kad nors Chaim Grade veiklą veiksmas sukasi Vilniuje, nors ten rasime užsimenant apie tokius miestus kaip Kybartai, Kaunas, Kelmė, Anykščiai, Ašmena ar Staropolė (tai turbūt Marijampolė), jo dėmesys skirtas tik žydų gyvenimui. Ir patį Vilnių matome pro žydų vargų rūpesčio ir tikėjimo akis. O kaip tie Lietuvos žydai iš anų dingusių dienų atgyja jo knygos lapuose, štai nors ir šis paveikslas iš apysakos „Leibos Leizerio kiemas“ (tų apysakų šioje knygoje yra trys):

„Rabinas Weintraubas buvo vyras aukštas, platių pečių, druckis su didinga kaktą, kuri kilo iki jo juodos jarmulkos. Jo žilstelėjusi barzda po smakru

dar turėjo tamsiai rudų kuokštų...“.

„Rabino Weintraubo žmona buvo tikra priešingybė ir išvaizda ir elgsena: trumpa, laiba ir smulki, baukšti ir nuogąstinga tarp žmonių; bet savyje, su savo ramiu nusikėnimu, ji buvo kažkaip laiminga. Jos vardas buvo Hindele, „vištelė“, ir iš tikrųjų ji atrodė kaip viščiukė, besidžiaugianti kiekvienu grūdėliu ir kiekvienu duonos trupiniu“.

Tokių paveikslų Chaim Grade apysakose — nors rieškučiomis semkis. Knygą užvertus, kai kurie iš jų ilgai tau stūkso atmintyje, sakysim, apysakoj „Priesaika“ divorsuotas rabinas Seligmanas, Vilniun atkakęs iš Kelmės. Žmona jį pametė, kadangi jis buvo per teisingas: krautuvėje jis stypsodavo jai už nugaros, saugodamas, kad ji nesuktų ir neuždėtų koki grašį viršaus. Neišlaikiusi, ji pagaliau išsikyrė. Ir štai dabar, prabėgus daugeliui vienių metų, vėl matome jį:

„Rabino Seligmano pritrypote ir purvinoje krautuvėje moterys pirkinėjosi maisto ateinančiai Purimo šventei ir šnekejosi apie virimą ir kepimą. Rabinas buvo už prekystalio, bet šio kartu jis nežūrėjo į jokią knygą. Jis stovėjo tiesus ir siūbavo, pasinėręs į Tyliają Maldą popiečio apeigose, net nė nesivilgteleidamas į moteris, besirausiančias po prekes...“.

„Tada, tą pačią akimirką, kai baigė Tyliają Maldą ir žengė tris apeiginis žingsnius atgalios, jis išgirdo suskambant pažįstamą balsą: „Labas, rabinė“. Niekašs jis taip greitai nebuvo suktelėjęs galvos pažūrėti, kas jį prašnekino: aure, vidury krautuvės stovėjo Bathševa Rappaport, vilkinti tuos pačius drabužius, kaip andai, kada ji išvažiavo iš Vilniaus. Jos veidas atrodė jaunesnis, gaivesnis. Ir vienoje, ir antroje rankoje ji laikė po šiaudinę pintinę, pilną vaisių“.

Na, beliktų pridurti, kad našlė Bathševa įžengė ne tik į divorsuoto rabino krautuvę, bet ir į jo širdį.

Vida Kristolaitytė

Figūra interjere.

Marija Stankus-Saulaitė

EGLEI

I

Saldi obuolienė, sūris, macai, rožlapių skaidri arbata ir žodžiai lėtėje: ruduo lašnoja už sienų garsiau nei mūsų mintys.

Vėl ne ten, kur mylime. Ne tam dangui tildantis apybrėžmę, mes čia.

Vis vien stalas pilnas dovanų: mūsų motinų metai grįžta šviesos skrituliais į mūsų rankas,

į žodžius: Žalios kaitroj ir šaltiję šakos braižiojo saule. Gyvasaičiai tirštėjo ašarom

ne nūdienai. Skiriame valandas savaip senėti, prigiludus prie kamieno, viena šalia kitos.

Mūsų motinų metai skeldi rankose.

II

Vaikystės nesutapo, žaislai ne tapataus krašto. Primirštos popietės slėptis negrįžta kaladelių miestais iš mūsų sakinių ir vakarais.

Seserys ir dukterys savuosius gynėm nuo mirties eilėraščių.

Todėl dabar tylu. Susėda vienumos ir mylimieji. Abidvi kerime jų lemti vardais nebūsimų.

III

Kaip tau kalbėjo laimė? Sutinka ir išlydi reginai.

Išliksime, suvėrusios metus į pasaką be pabaigos.

Samojis atperka viską

PR. VISVYDAS

Antanas Gailiusis, *Visaip atsitinka*. Novelės. Brooklyn, New York: „Darbininkas“, 1983. 272 psl. Spaudė Franciscan Press, 341 Highland Blvd., Brooklyn, New York 11207. Viršelis Romo Viešulo. Kaina — 6 dol. Gaunama pas leidėjus, pas platintojus ir „Drauge“.

Ar pirmas įspūdis yra tiksliausias? Nevisuomet. Prieš kurį laiką perskaičiau Antano Gailiusio novelių rinkinį *Visaip atsitinka*. Tada be jokių išlygų nusprendžiau: knygos grožinis balansas yra per daug pirmokiškas. Autorius rašo gyvai, bet taip, lyg jo sąmonės nepalietė XX amžiaus proza. Atrodo, jis nuodugnai perpasakoja didaktines istorijas, gerokai apzultintas praejusio šimtmečio trečiajėlių realistų raštuose.

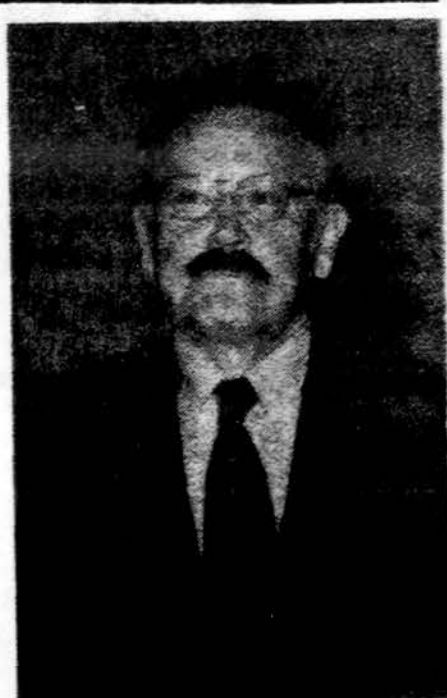
Toks pirmas įspūdis. Iš aplanko sužinojau: A. Gailiusis yra teisininkas, buvęs Lietuvoje. Apylinkės teismo teisėjas, išėmijoję PLB išdininkas, tarybų narys, spaudos bendradarbis ir t. t. Rasi, žmogus su plačia veiklos skale, su įvairia gyvenimo patirtimi. Tai matyti iš jo novelių turinio, kuriame pirmąja žmogui ir vyrų konfliktai, su visais neįtikimybės niuansais, nuopolio malonumais ir kančiomis. Bet vien patirtimi neparašoma įtaigi novelė. Tai gerai žino ir autorius. *Visaip atsitinka* novelės skystokos ne dėl fabulos

bejėgiškumo, bet dėl formos palaikymo. Šia prasme praveru pacituoti Mildos žodžius iš apsakymo „Gyvenimo balansas“: „Milda su matematiku vyru Algirdu, lankydama Paryžiaus meno muziejus, šnekučiuoja apie meną. Ji dievina modernizmą, o Algis apsiriboją tik klasikose paveikslais, nes juose išreikštas kilnus turinys. Milda sako: „Turinys yra antraeilis dalykas. Be meniškos formos kilniausio turinio paveikslas bus amatininko darbas“.

Žodžių, formos meniškumas, apimantis ir patį turinį, yra kūrinio pagrindas. Tuo tarpu A. Gailiusis lieka amatininku, kuriam rašymo technika bei apdaila irgi sukelia keblumų.

Argi šitaip turėčiau užklesėti recenzijai? Pasitenkinti pirmuoju įspūdiu? O ne! Nusizengčiau kritiko pareigai. Būtinai reikia dar sykį įsigilinti į aptariamą knygą.

Tad vėl ėmiau skaityti *Visaip atsitinka* apsakymus, atidžiai ieškodamas teigiamo įnašo į mūsų raštiją. Ūmai dingtelėjo mintis: juk šitie rašiniai, šitaip ar taip, turi daug samojos. O tai yra lobis pradedančiam ar baigiančiam rašytojui. Kuo bet kuo, humoru mūsų dailioji proza negali pasigirti. Nuo M. Valančiaus *Palangos Juozas* nedaug turėjome

Antanas Gailiusis

linksmų romanų ar novelių. Geriau sekėsi su feljetonais, jei paminėsime A. Griciaus, Pūgio Andriūšio, V. Žilinskaitės pavardes.

Kas keisčiausia, A. Gailiusio knygoje juokingi yra tie epizodai, kur autorius, net negalvodamas apie juokinimą, rašo kuo rimčiausiai. Įvyksta savotiškas paradoksas. Jį regime apsakymuose „Astos laimė“, „Nestipriai suvertzas“, „Motiejiaus Gobšio turtas“.

Yra dar dvi istorijos su išimtinai humoristiniais užmojais „Mister and Missis BeArklo“ (apie pavardės keitimą) ir „Užgirių profesorius“ (apie miesto siuvėją, per atostogas kaime apsimečiusį profesoriumi). Vistiek, universaliau žvelgiant, Gailiusio sukurtas Motiejus Gobšys, kurio širdį

pakirto turto krovimo aistra, rimto pasakojimo fone yra vykusiai susatyrinta baidyklė. Pasinaudodamas hiperbole, autorius sutelkė daug Motiejiaus šykštumą išryškinančių vaizdų. Nesinori jais tikėti, bet jie taikliai deformuoja ir taip jau kreivą Gobšio prigimtį. Pavyzdžiui, Motiejus mėgsta muziką, tačiau, nenorėdamas išleisti cento, klausosi jos tik prie restoranų, kavinių ar šokių salių durų. O turi penkių aukštų butnamį.

Samojo srityje sunku tiksliai nurodyti, kas gali būti juokinga ir kas ne. Kartais skaitai humoristinį rašinį, kur primygtinai bandoma prajuokinti skaitytoją, bet juoktis iš to visiškai nesinori. Būna atvirkščiai: autorius kuo rimčiausiai pasakoja, aiškina aiškiausius buities vingius, privaro į tekstą kalbos vartosenos klaidų, savo ruožtu ir spaustuvė prizeria saujas korektūros pjūvenų, o vis dėlto šitokia nevalyvi proza, jei iš esmės juokinga, vargais negalais prasikala pro rimties klotę ir prajuokina skaitytoją. Tereikia tik imlumo.

Panašus dalykas dedasi ir su A. Gailiusio kai kuriais pasakojimais. Kai imliai susipažįsti su jų charakterių dora ir nedora elgsena, nuoboduliu, gobšumu, melu, pavydu, lengvai suvokiamais tikslais, meilės trikampių, melodramatiškomis aistromis ir kančiomis, nusiteiki gana linksmi. Miesčioniška drama juk vyksta pačioje panosėje. Ypač samojingos atrodo iš-

tikimybės praradimo scenos. Kad ir „Astos laimė“: Asta „bučiuojama nustojo jėgų ir valios priešintis. Paskutiniu momentu pabudusi iš svaigulio, bandė nukreipti atslenkantį pavojų...“

— Palauk, pagalvok, ką darai... Stumdama jį nuo savęs prašė Asta.

— Asta, brangi, įsimylėję negalvoja.

Po to kalba nutilo. Kai palaido ją, Asta tyliai verkė, nebesuvokė, ką daryti“.

Asta yra išteikėjusi moteris. Vos po jungtųjų geologui vyriui išvykus į mokslinę ekspediciją, ilgainiui nuobodžiaudama įkliuvo į suvedžiojoto rankas. Tokie išsireikšimai, kaip „bandė nukreipti atslenkantį pavojų“, „įsimylėję negalvoja“, „nebesuvokė, ką daryti“, yra perdėm juokingi,

turint mintį, su koku klinikiu atvirumu aprašoma erotika nūdienėje prozoje. Šiuo atžvilgiu A. Gailiusio savitvarda padaro tvirtesnį įspūdį.

Nežinau, ar irgi reikėtų priskirti humoru naudai autoriaus keistą polinkį (per dažną šioje knygoje) tiesioginę veikėjų kalbą jungti su autoriaus pastabomis (tarė, pasakė, kalbėjo), pasitį jas atskirai natūroje pasiraipoje. Tai žiauriai archaiskas būdas. Būtent —

— Kad jam ir sekasi. Tarė senbėrnis, praplikusio pakausio šaviniukas.

Kadangi meilės nuopoliu ir prisikėlimo tema knygoje yra svarbiausia, reikėtų atkreipti dėmesį ir į tuos linksmokus aforizmus, apibūdinančius meilę ir moteris. Štai keli: „Kaip pavydas nuolatiniš meilės palydovas, taip melas — neįtikimybės“. „Meilė — moters būties pagrindas“. „Yra moterų, kurios iš tolo atrodo kaip baltas baldas, o kai vyrai jas arčiau pažįsta, tai randa juodą varną“. Moteris tikriausiai su tuo negutiks.

Gal atsisiras skaitytojų, kuriems trumpa rinkinio alegorija „Pasaka apie lapą“ sukelia kokių nors liūdnų minčių apie gyvenimo praeinamumą. Man regis, A. Gailiusis galėjo ją palikti staltiese dūletui su kitais mokykliniais rašinėliais. Dar bar su tuo sentimentalio lapu rinkinyje yra devyni apsakymai. O būtų linksmiau, jei būtų tilpę tik aštuoni.

ANTANAS GAILIUSIS

VISAIPI
ATSTITINKA
novelės

Naujos knygos pirmu žvilgsniu

• Rūta Kleva Vidžionienė, *Vieno vakaro melancholija*. Novelės. Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1983. 222 psl. Viršelis ir aplankas Elenos Urbaitės. Kaina — 7 dol. Gaunama pas platintojus ir „Drauge“.

Autorė gimusi 1923 metais Kaune, baigusi prancūzų ir vokiečių literatūros studijas, politinius mokslus ir pedagogiką. Jau tryliką metų dirba gimnazijos mokytojos darbu Los Angeles. Spaudoje rašo nuo jaunystės ir skaitytoms pažįstama iš žurnaluose ir laikraščiuose spausdintų savo novelių ir feljtonų. Šioje knygoje pirmą kartą surinkta jos prozinė kūryba.

Novelėms medžiaga imta daugiausia iš dabartinio išeivijos gyvenimo, kurio tamsų foną sudaro ankstyvesni asmeniniai pergyvenimai, kada buvo bėgama iš tėvynės ir vargstama Vokietijos stovyklose. Iš tokių galbūt įdomiausia yra „Silpnio valanda“ — ją sudaranti serija trumpųjų iškarpių, su kaitaliojamu pasakotoju, o taip pat autorės naudojamas neįsakomo stilius įtempią skaitytojo dėmesį, ir jam tampa labai svarbu, kaip istorija išsivysto, ar atsakys ji jam užduotus klausimus apie veikėjų pergyvenimus ir motyvą. Bet yra ir novelių, nesiribojančių lietuvišku pasauliu, o žvelgiančių iš visuotinio žmogisko taško — pvz. „Sėkmadienis“, kur jaunas vyras, sutikdamas neįprastu būdu pagelbėti nelaimingai jaunai moteriai, išsprendžia ir jį patį kankinantį likiminį klausimą. Sentimentali, be abejo, bet vis vien „gražu“, kaip ir O. Henry senokai į novelinę literatūrą įvesto kaip tik šitokio žanro apsakymėliai tebėra gražūs. Autorė dažniausiai ir naudoja šią tradicinę novelės strategiją, užbaigdamą staigiu lūžiu, kartais paruoštu, kartais visai netikėtu. Žodžius ji vartoja taupiai ir situacijas dažniausiai piešia vaizdais, tad knyga lengvai ir įdomiai skaitoma.

RŪTA KLEVA VIDŽIONIENĖ

VIENO VAKARO MELANCHOLIJA

NOVELS

• Antanas Musteikis, *Dangaus ir žemės šaknys*. Romanas. Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1983. 340 psl. Viršelis ir aplankas Vidos Stankuvienės. Kaina — 10 dol. Gaunama pas platintojus ir „Drauge“.

Ne visada apie literatūrinį kūrinį pats įdomiausias klausimas yra: kiek jis autoriui pavyko. Kartais skaitytoja magina rašytojo turima intencija, todėl, kad ji originali, reikšminga ir daug žadėjusi. Antano Musteikio antrasis romanas *Dangaus ir žemės šaknys* (po pirmojo *Kiauros riešuko*, kuris susitelkė prie lietuvių tautos visuotinio išsibartymo šiame šimtmetyje) yra bandymas episkų žvilgsniu apžvelgti ir išskirti tragiškus mūsų tautos pergyvenimus per vėliausius du šimtus metų ir taip pat juos sutelkti aplink pagrindinę autoriaus minties ašį — gyvy-

bės pilnas tautos gyvasties šaknis, pasisėpusias ne tik žemėje, bet ir danguje. Toks užmojis mūsų literatūroje dar labai naujas ir be galo girtinas — galima būtų nurodyti gal tik dabartinį okupuotos Lietuvos rašytoją Joną Mikėliną, kuriam rūpi panaši idėja — ir estetiškai problema, bet nors jis savo prozinio talento pranoksta kiekvieną išeivijos rašytoją, jis išsitol apsiribojęs Nepriklausomos Lietuvos tikrovės santykiu su vėlesne sovietine santvarka Tautinio atgimimo laikotarpio siejimas su dabartimi bent prozoje mūsų rašytojų tebėra nepakankamai išnaudotas.

Kaip pridera epiniam impulsui, *Dangaus ir žemės šaknys* laiko apimtis yra galimai išplesta (pradedama dar prieš 1863 m. sukilimą ir baigama dabartimi), o personazų daugybė, ir dauguma iš jų atsineša paskui save istorines simbolikos krūvis. Romane veikia Jogaila ir Jadvyga, siekiantys Lietuvos nuo marių iki marių, ir Nepriklausomoje Lietuvoje užaugę, bet sovietinėje Lietuvoje likę gyventi Romas ir Rasa, kurie rūpinasi etnografinę Lietuvą. Veikia nepriklausomybės laikų inžinierius, išeikvotojas, nusisovęs ant savo paties pastatyto plento, ir sužeistas karys savanoris, pučias dūdą invalidų orkestre Karo muziejaus sodyboje. Veikia Barbora, Ibsenas, Lietuvos žydaitė Rachilė, Kalantas, Tamara, Vilius iš Mažosios Lietuvos. Sutinkama Vakarų literatūros studentė, Paryžiuje įžvelgianti lietuviško rūpintojėlio prasmę, glūdinčią jo pusiausvyroje tarp žemės ir dangaus. Matomas ir lietuvis komunistas, siekiantis įsivaizduojamos darbo žmonių gerovės. Jais visais autorius stengiasi atskleisti daugialypį Lietuvos žmogų ir jo „nerašytą savaimingą galią“, jokių būdu nesuveddamas jų į „gerus“ ir „blogus“ tipus. Pavyzdžiui, Rasa su didele meile auginą ja skriaudusio komunistų partijos pareigūno nelietuvio vaikus, o jie jauja ir lietuvių tautą ir tampa lietuviško rūpestio nešėjais. Veikėjai nepaklūsta tariamam istorijos įsakymui lietuvių tautai: „nebūk“ ir veržiasi į ateitį, kuri dar neapspresta, jai patikėdama savo giliausius lūkesčius. Tad ir neišvengiamas teologinis kiekvieno epo matmuo jaučiamas Antano Musteikio kūryboje.

Ko trūksta knygai, tai jos medžiagai ir tikslui priderančiai išspresio pasakojamo balso. Autorius teisingai imasi kronikininko laikysenos, bet jos neįstengia suldyti su pasakojimo srautu. Tai galbūt pagrindinis knygos trūkumas, bet skaitytojas jį gal ir atleis, jei pasiduos tikrai įtaigiai pasakojimo kryptčiai ir autoriaus visai įmančiai, nieko iš mūsų tautos vėliausių šimtmečių istorijos neišskiriančiai, giliai humaniškai laikysenai. Ji sugeba matyti plačiau ir kalbėti sugestyviau negu daugelis retorinių mūsų viešam gyvenime lietuvių — žydų santykių nagrinėjimų, išeivijos ir Lietuvos lietuvių sankirčio formulavimų, pesimistiškų ateities perspektyvų vaizdavimų. Episkoji vaizduotė visada yra sugebėjusi prasmingai suvokti praeitį, kaip kelią į kurios nors žmogiškos bendruomenės ateitį.

Antanas Musteikis yra gimęs 1914 metais Salako valsčiuje, Zarasų apskrityje. Šiuo metu jis yra D'Youville kolegijos, Buffalo, New York, sociologijos profesorius ir sociologijos katedros vedėjas.

• Sv. Jurgio lietuvių katalikų parapija ir Rochesterio lietuvių. Paruošė Antanas Sabalis. Rochester, New York: Sv. Jurgio parapijos mecenatai, 1983. Viršelis dail. Aldonos Sabalis-Runne. 162 psl. Kaina nepažymėta.

Rochesterio lietuvių katalikų sv. Jurgio parapijai šiais metais minint 75 metų sukaktį nuo jos įsteigimo, išleistas šis turiningas ir gausiai parapijos gyvenimo nuotraukomis iliustruotas leidinys, kuriame surinkta visi svarbieji ne tik parapijos, bet ir Rochesterio lietuvių kolonijos istoriniai duomenys. Redaktorius Antanas Sabalis šiai istorijai medžiagą pradėjo rinkti jau prieš 30 metų, todėl galėjo pasinaudoti pirmųjų lietuvių ateivių atsiminimais bei pasakojimais.

Nušviečiama lietuvių kūrėjų misija Rochesterio praeitį šimtmetyje pabaigoje ir šio pradžioje,

Dail. Norman Parish prie savo paveikslų — dešinėje portretas „Jeanie“.

Norman Parish

Iš parodos Galerijoje 1983 m. rugsėjo mėnesį.

Motina ir vaikas — Mozelle ir Andhi

Aliejus, 45 x 64, 1983

Mintys, susijusios su Norman Parish paroda

Šį rudenį Galerijoje, Chicagoje, vyko dail. Norman Parish tapybos darbų paroda (nuo rugsėjo 10 d. iki mėnesio galo).

Jau pats parodos pavadinimas, „Dynamic Dimensions — 83 — Women“, parodo, kad jos pagrindinė tema yra moterys, šimtmečiais neišsamišamas kūrybos šaltinis. Parodoje buvo išstatyti 21 moterų portretai ir grupiniai vaizdai (aliejus). Parish kūryboje dominuojantis motyvas — motina, žmona, senelė ar dukra. Nuostabiai gerai pavykęs yra jo senelės realistiškas portretas, spinduliuojantis motinišku gerumu, paprastumu ir miela šypsena. Bendrai N. Parish yra neramių spalvų dailininkas.

Ankstyvesnieji darbai, kaip „Seserys State gatvėje“, raudona ir juoda spalva valpurgiškai prabyla į žiūrą. Tai jau nėra realistiškas portretas, bet grupinis ekspresionistinis bandymas, kaip ir „The Naming Ceremony“ (rinkimas naujam gimimui vardo). Nežiūrint jo reikantių spalvų, dažnai sutinki ramų išbalansuotą portretą, kaip „Jeanie“. Jo paties manymu, geriausiai pavykęs paveikslas yra „Motina ir vaikas“, Galerijos išleistas atvirukas. Dauguma jo geriausių paveikslų sukurta 1983 m. prieš pat parodos atidarymą.

Si buvo pirmoji autoriaus vieno asmens paroda. Nežiūrint, kad ji buvo gerai išreklamuota, lietuvių nepatraukė. O ji buvo verta dėmesio dar ir dėl paties dailininko, kurio vardas yra surištas su mūsų Viktoro Petravičiaus iškilimu tarp

• Alė Rūta, *Daina šviesi*. Poezija. Santa Monica, California, 1983. Rankraščio teisėmis. Iliustracijos Rasos Arbaitės. 44 psl. Rašytojos Alės Rūtos nedideliam eilėraščių rinkinui sudėti įspūdziai ir mintys iš lapkričio mėnesio viešnagės Cat-Cay salelėje, Bahamų salyne, Karaibų jūroje. Tropikinis gamtovaizdis ir melancholija kartu žaidžia (skyriuose „Tamsa“ ir „Nujautimas“), kol neužiom (skyriuje „Daina šviesi“) prisiartina gyvenimo paslaptis.

• Alė Rūta, *Sniego senis tarp gelio*. Eiliuota pasaka. Santa Monica, California, 1983. Rankraščio teisėmis. Piešiniai Rasos Arbaitės. 30 psl.

Pasakaitė vaikams apie sniego senio nuotykius, kai jis, netyčia pramiegojęs žiemą, sulaukia pavasario.

Tautiniai papročiai literatūroje

Jaunimo centre, Chicagoje šeštadienį, lapkričio 19 d., įvyko prof. dr. Birutės Ciplijauskaitės paskaita „Tautinių papročių vartojimas literatūroje“. Paskaita buvo viena iš serijos „Lithuanian Heritage: The Many Views of Youth“ projekte, kuris yra remiamas National Endowment for the Humanities ir yra viena iš Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus programų. Į paskaitą susirinko Pedagoginio Lituanistikos Instituto ir Čikagos Aukštesniosios Lituanistikos Mokyklos studentai. Prof. Birutė Ciplijauskaitė iš University of Wisconsin — Madison gausiai publikai pristatė projekto koordinatore Marija Saulaitė — Stankuvienė. Prof. Ciplijauskaitės sritis — ispanų literatūra. Todėl ir paskaitoj buvo įdomūs sugretinimai lietuvių ir ispanų literatūrinių tradicijų.

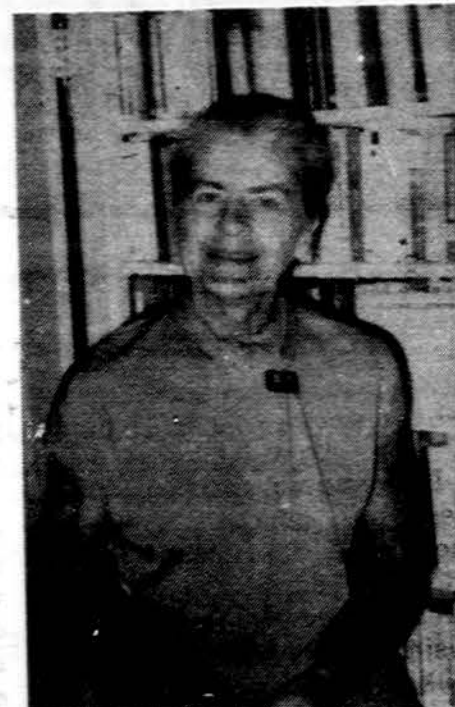
Didelė dalis literatūros yra susijusi su papročiais: ar tai būtų jų samoningas vartojimas, ar noras juos paneigti. Pačios pirmosios lyrinės poezijos apraiškos dažnai pasirodo liaudies dainų formoje. Šios dainos atspindi krašto papročius. Ton kategorijon įskaitytos visos darbo dainos, taip pat ir kai kurių šventųjų ar vestuvinių sutartinės. Pasidairius po visų kraštų literatūras, galima būtų tvirtinti, kad Viduramžiuose išaugusi epika liudija apie kiekvieno krašto skirtingus papročius. Tik Renesansas bando visas literatūras sujungti po bendru, klasikinių normų įtaigauti, vadinai. Septynioliktajame amžiuje ir vėl labiau pabrėžiamas tautiškumas, o aštuonioliktajame grįžtama prie Renesanso skelbtų universalų. Faktiniai itin didelio dėmesio krašto papročiai susilaukia pirmųjų vokiečių romantikų dėka. Jų įtakoje gimsta susidomėjimas liaudies dainomis ir Lietuvoje.

Lietuvių literatūra vystosi kiek skirtingai. Apie tikrus meno kūrinius tik nuo aštuonioliktojo amžiaus tegalima kalbėti, bet tikras susipratimas — ir tuo pačiu giliausių šaknų ieškojimas — ateina tik su „Aušros“ gadyne. Idomu pastebėti, kad pirmasis mūsų žymus poetas, Donelaitis, išsiskiria iš visų aštuonioliktojo amžiaus „metų laikų“ autorių savo dėmesiu tautiškumui ir lietuviškiems papročiams. Dauguma mūsų pirmųjų prozininkų nekartą sujungia romantizmo ir realizmo tendencijas, savaip užakcentavusias vietinių papročių reikšmę. Jų visų raštuose atkuriamas tuometinis Lietuvos kaimo gyvenimas.

Tik dvidešimtojo amžiaus pirmojoje pusėje buvo eita prie papročių realistiškos aprašymų, ribotos krašto dvasios neigimo. Ta tendencija stipriausiai pasireiškė kraštuose, kur laikinai vyravo politinė pusiausvyra ir ekonominė gerovė. Lietuvoje ji iškilo į 20-ųjų metų pabaigą. Beveik kaip taisyklė, vos tik kyla karas, literatūroje grįžtama prie senųjų papročių ir literatūrinių formų, jiems išreikšti ieškojimo. Po praėjusio pasaulinio karo Lietuvoje papročių ir tradicinių dainų formų vartojimas įgavo simbolines prasmės ir ne kartą iškyla kaip ginklas prieš nutautimą. Taip ir 1960 m. Juozapo Silvestro Dovydaičio „Kūčių dieną“ aprašomieji papročiai turi ir moralą: „Geriau Kūčios su silkėmis ir midum, negu su daug arielkos.“ Taip šiuo metu Granauskas, Aputis, Baltušis var-

toja papročius užtikrinti, kad esame lietuviai.

Po paskaitos ir diskusijų Dana Raciūnaitė išdalijo jaunimui anketas, kuriose jaunieji klausytojai turėjo progos pasidalinti įspūdžiais apie paskaitą. Lietuviškoji Chicago visumenė yra dėkinga Marijai Saulaitei-Stankuvienėi ir Balzeko muziejaus programai už progą išgirsti dr. Birutę Ciplijauskaitę.

Prof. dr. Birutė Ciplijauskaitė.

„Metai“ Vokietijoje

Prof. dr. Birutė Ciplijauskaitė (University of Wisconsin — Madison) šių metų spalio mėn. 25 d. dalyvavo Vokietijos universitetų — Wuppertal Gesamthochschule ir Universitæt Muenster suurostame kolokviume tema: „Metų laikai 18-ame šimtmetyje.“

Kolokviumas vyko kunigaikščių Hohenhohe pilyje Schloss Langenburg. Prof. Ciplijauskaitė skaitė paskaitą „Donelaitis 'Die Vier Jahreszeiten' — Realismus und Nationalgefuehl.“ Paskaitos programa rengėjų buvo parūpinę G.H.F. Nesselmano (ankstyvo 19 šimtmečio) ir L. Passarge (1894 m.) „Metų“ vertimus į vokiečių kalbą.

Chicagos teatruose

Lietuvė Brechto operetėje

Buvusio Berlyno teatro direktoriaus Bertolt Brecht operetė, angliskame vertime pavadiną „Happy End“, dabar iki gruodžio 18 d. stato Absolute teatras Chicagoje, 3224 N. Clark. Gausioms dainoms melodijas sukūręs vokiečių kompozitorius Kurt Weill. Vaidinimo slinktis labai gyva, itin sklandžiai atliekama profesionalių aktorių, turinčių pajėgius balsus. Muzika lengva, su džazo, tango elementais. Drama sukurta 1929 m., po didelio pasisekimo susilaukusios abiejų kūrėjų „Trijų skatių operos“. Turinys iš 1919 m. „gengsterių“ gyvenimo, į kurių lizdą įsisuka Išganymo armijos apaštaltautai, kurių vieną merginą, bent laikinai, laimi tie gengsteriai. Taigi — maišosi profaninės idėjos su religinėmis, bet pabaiga gera — piktadariai taisyti, su maišu kapitalo ateidami pas tuos apaštalus.

Muzikos palyda — pianistas su klarnetu. Didelio išradinimo parodos režisierius Warner Crocker. Įvesti ir vaizdiniai praturtinimai — grojant uvertūrą, ekrane vyksta supažindinimas su aktoriais bei kai kuriomis scenomis. Dviejuose mažuose ekranuose šonuose sužiba scenos ir dainos pavadinimai. Aktoriai su geru patyrimu ir pasirošimu New Yorko dramos akademijoje, Chicagos bei Loyolos universitetuose, Goodman teatro mokykloje, viena dainininkė atėjusi net iš Lyric operos. Mums įdomi Miriam vaidmenyje Caron Bunis, lietuvaite iš New Jersey, vaidinusi Off-Broadway statant „Porch Sale“, Nebraskos Lincolno universitete pasiekusi magistro laispyrį ir dar pati tam universitetui dėdusi dramą. Pasirodžiusi daugelyje teatrų — nuo New Yorko iki Nebraskos. Chicagoje yra debutantė ir žadėčia pasilikti keletą metų.

J. Pr.

Larry Baldacci ir Cheri Chenoweth Bertolt Brecht ir Kurt Weill „Happy End“ pastatyme Absolute Theatre, Chicagoje.

Nuotrauka Jim Elliott